Leto XI., št. 38 („JUTRO“ št. 216 a) Ljubljana, ponedeljek 27. septembra 1943 Preis — Cena — Prezzo: cent. 60

Upravništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica štev. 5. — Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24.

Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica štev. 5. — Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25, 31-26.

Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta št. 42.

JUTRO

PONEDELJSKA IZDAJA

Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ul. 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25, 31-26.

Ponedeljska izdaja »Jutra« izhaja vsak ponedeljek zjutraj. — Naroča se posebej in velja mesečno L. 3.—

Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifi.

Anglo-amerikanischer Angriff in Süditalien zerschlagen

Sowjetischer Landungsversuch an der Küste des Asowmeeres vereitelt — Abgewiesene feindliche Angriffe im mittleren Abschnitt

Aus dem Führerhauptquartier, 26. sept. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Ein sowjetischer Landungsversuch an der Küste des Asowmeeres endete damit, dass die gesammte Landungsgruppe in der Stärke über 800 Mann aufgerieben wurde.

Beiderseits des Kuban scheiterten auch gestern alle mit Panzerunterstützung vorgetragene feindliche Angriffe.

Auch am mittleren Dnjepr blieben erneute Angriffe der Sowjets gegen die deutschen Brückenköpfe erfolglos. Schwächere feindliche Gruppen, die im unübersichtlichen Gelände an einzelnen Stellen den Fluss überschritten hatten, wurden im Gegenangriff geworfen.

Im mittleren Frontabschnitt setzte der Feind besonders im Raume westlich des Bahnknotenpunktes Unetscha und im Kampfgebiet von Smolensk seine Angriffe mit starken Kräften fort. Bei schwierigen Wetter- und Wegeverhältnissen wurden die Angriffe im wesentlichen abgewiesen. An einigen Stellen halten die Kämpfe an.

Die Luftwaffe griff mit zusammengefassten Kräften besonders nördlich des Asowmeeres und ostwärts des mittleren Dnjeper feindliche Truppenmassierungen an und fügte ihnen empfindliche Verluste zu. Am 24. und 25. September wurden an der Ostfront 105 Sowjetflugzeuge vernichtet. Fünf eigene Flugzeuge werden vermisst.

Im Süditalien stiessen britischnordamerikanische Kräfte gegen unsere Stellungen zwischen dem Golfe von Salerno und der Bucht Manfredonia vor. Der Angriff wurde abgewiesen, erneute Bereitstellungen durch Artilleriefeuer zerschlagen. Die Luftwaffe schoss gestern im Mittelmeerraum 6 feindliche Flugzeuge ab und traf einen Frachter von 3000 BRT durch Bombentreffer vernichtend.

In der Nacht zum 25. September griffen deutsche Schnellboote an der englischen Küste britische Bewacher an, von denen eines versenkt wurde. Zur Entlastung der schwer bedrängten Sicherrungskräfte griffen britische Schnellboote in den Kampf ein. Eines von ihnen wurde wegen der ploetzlich einsetzenden Sichtverschlechterung durch ein deutsches Schnellboot gerammt. Es sank sofort. Ein deutsches Schnellboot erlitt schwere Beschädigungen und wurde von der eigene Besatzung versenkt. Britische Torpedo- und Zerstörerflugzeuge griffen südwestlich der Schelde ein deutsches Geleit vergeblich an. Sechs feindliche Flugzeuge wurden dabei abgeschossen.

Ueber dem Atlantik, sowie bei Einflügen schwächerer britischnordamerikanischer Fliegerkräfte in die besetzten Westgebiete verlor der Feind weitere 5 Flugzeuge. Einzelne feindliche Störflugzeuge warfen in der vergangenen Nacht im westdeutschen Raum planlos einige Bomben, durch die unerhebliche Gebäudeschäden entstanden.

General Nedić za obnovo Srbije

Beograd, 26. sept. TU. Po obisku v Führerjevem glavnem stanu in po sprejemu pri nemškem zunanjem ministru von Ribbentropu je srbski ministrski predsednik general Milan Nedič izjavil zastopnikom tiska naslednje:

»Dne 18. septembra sem imel čast, da me je sprejel v avdijenci Führer nemške države Adolf Hitler. Pred tem me je sprejel zunanji minister v. Ribbentrop. Pri tej priliki sem obema državnikoma obrazložil želje in potrebe srbskega naroda in se razgovoril z njima glede bodočnosti Srbije. Obenem sem se jima najprisrčneje zahvalil za počastitev, ki sta mi jo izkazala s svojim sprejemom kot zastopniku Srbije in srbskega naroda.«

Generalu Milanu Nediću je nemški vrhovni poveljnik v Srbiji dne 31. avgusta 1941 naročil, naj sestavi vlado, potem ko je že pred tem dnevom komisarično vodstvo marsikaj pripravilo za notranjo upravo v Srbiji. General Nedič je moral pred izbruhom te vojne kot vojni minister prestati hude politične borbe z ono kliko politikov in častnikov, ki so se zavzemali, naj bi Jugoslavija vstopila v vojno ob strani Anglije. Ker takrat ni uspel v svojih prizadevanjih, je odstopil kot vojni minister.

Nagel zaključek vojne na Balkanu je izpolnil generalove napovedi. Po kapitulaciji vojske je general Nedič ostal doma, vendar je več mesecev živel povsem sam zase. V onih mračnih dneh je izgubil tudi svojega edinega sina. Iz svoje samote se je nato pojavil kot predsednik nove srbske vlade, ko je v svečani dvorani beograjske Narodne skupščine od vrhovnega poveljnika Srbije slovesno prevzel odlok o imenovanju in je predstavil člane svoje vlade.

Teden dni pozneje je naslovil na srbski narod proglas, v katerem je v 10 točkah zagotovil varnost osebe, imetja in prehrane, obvezal državne organe, da bodo dalje delali po zakonih nove vlade, prepovedal vsako strankarsko politično delovanje, naložil ministrom osebno odgovornost za vse svoje delo nasproti državnemu voditelju in dal potem ta proglas v podpis vsemu uradništvu in vsem nameščencem srbske države. Odtlej je Nedič kljub večkratnemu preoblikovanju svoje vlade izpolnjeval ta načrt v najširšem smislu.

Predvsem se je general Nedič kot ministrski predsednik priključil in sicer najprej s prostovoljnimi oddelki, pozneje pa z rednimi vojaškimi edinicami čiščenju dežele, ki ga je opravljala nemška oborožena sila zaradi tolp angleških in boljševiških plačancev. Pri tem je uspel, da je danes državno ozemlje Srbije po žalostni dobi državljanske vojne zopet obnovljeno. Na mnogih zborovanjih in v nagovorih po radiju je Nedič označeval delo kot edino pot, ki bo srbski narod rešila pred propastjo.

Temu namenu je služila uvedba splošne obvezne delovne službe, ki so jo načelno morali opravljati vsi Srbi od 17. do 45. leta starosti. Prvotni obrisi te službe, ki je bila uvedena s posebno naredbo l. 1941, so bili pozneje bistveno razširjeni in tudi izpopolnjeni v organizatornem pogledu. Tudi notranja uprava srbske države je bila po zaslugi generala Nediča skupno z nemškimi oblastmi urejena čisto na novo. Ob koncu l. 1941 je bilo srbsko državno ozemlje razdeljeno v 14 upravnih okrožij, katerim so načelovali okrožni načelniki z zelo obširnimi pooblastili.

Vse, kar je general Nedič s tesnim in zaupnim sodelovanjem z nemškimi zasedbenimi oblastmi zasledoval in dosegel, je ponovno javno obrazložil, najbolj pa v svoji letošnji velikonočni poslanici, v kateri je ugotovil:

Srbski narod se je iztreznil in spoznava danes bolj kakor kdaj prej, kdo je njegov prijatelj in kdo njegov sovražnik. Anglija, ki nas je hotela izročiti boljševikom, pomaga, da bi ustvarila svet sužnjev. Zaradi tega moramo podpirati one, ki so pripravljeni žrtvovati svoje življenje za obrambo Evrope in tudi srbskega naroda pred rdečim nestvorom. Samo v sodelovanju z Nemčijo lahko Srbija pričakuje boljše bodočnosti. Srbski narod je našel svojo pot, staro srbsko pot.

Uvedba zimskega časa v Nemčiji

Berlin, 25. sept. TU. Ministrski odbor za državno obrambo je sklenil zopetno uvedbo normalnega časa pozimi 1943-44. Prehod poletnega časa v normalni čas bo v ponedeljek, 4. oktobra l. 1943 ob 3. zjutraj. Ob tem času se kazalci vseh ur pomaknejo za eno uro nazaj. Dne 3. aprila 1944 in sicer ob 2. zjutraj se normalni čas zamenja znova s poletnim časom.

Bivši ameriški diplomat o Japonski

New York, 26. sept. Bivši ameriški poslanik v Tokiju Groon, je napisal v nekem japonskem listu naslednjo sodbo o Japoncih: Japonska se bori za svoj ideal. Njena oborožena sila in njena domovinska fronta sta marljivi, z malim zadovoljni in enotni. Vse tri glavne otoke svojega cesarstva je Japonska spremenila v ogromna oporišča.

Milijon jenov za prebivalstvo Birme

Tokio, 26. sept. Japonska vlada je za omiljenje škode, ki je bila povzročena zaradi vojne v Birmi, dala na razpolago milijon jenov.

Izgredi v Kalkuti in Bengaliji

Delhi, 26. sept. V pristaniškem mestu Kalkut in v Bengaliji se nadaljujejo hudi izgredi zaradi lakote. Angleške oblasti nameravajo proglasiti obsedno stanje nad prizadetim področjem.

Bangkok, 26. sept. Angleške oblasti v indijski pokrajini Bengaliji so odklonile, da bi zaradi hude lakote to indijsko pokrajino proglasile za gladovno področje.

Mir s Sinajske gore

Washington, 24. sept. Uredniki severnoameriških listov so dobili te dni pismo znanega židovskega novinarja Rosengartena, v katerem skuše dokazati, da bi bil samo oni mir trajen, ki bi bil proglašen z gore Sinaj.

Protiletalske vežbe na Portugalskem

Lizbona, 24. sept. V vseh važnejših krajih Portugalske bodo meseca oktobra velike vežbe za obrambo proti letalskim napadom. Oblasti so pozvale prebivalstvo, naj prostovoljno in požrtvovalno sodeluje pri obrambnih ukrepih.

Izgredi črncev v Ameriki

New York, 24 sept. O najnovejših nemirih v newyoškem črnskem okraju Harleemu se doznavajo nekatere podrobnosti. Nemiri so trajali noč in dan. Policija je bila brez moči. Newyorški župan Laguardia je poskušal črnce pomiriti z govorom po radiu. Slični nemiri so bili tudi v Detroitu in drugih ameriških mestih. Listi označujejo te nemire kot znak socialne in gospodarske bolezni Severne Amerike.

Smrtna kazen za korupcijo na Kitajskem

Nanking, 24. sept. V Pekingu je bila izvršena prva smrtna kazen zaradi korupcije. Nekega uradnika je okrožno sodišče obsodilo zaradi podkupljivosti na 20 let ječe. Na njegov priziv ga je sedaj vojaško sodišče obsodilo na smrt.

Angleškoameriški napad v južni Italiji razbit

Sovjetski poizkus izkrcanja ob Azovskem morju preprečen Zavrnjeni sovražnikovi napadi v srednjem odseku fronte

Iz Führerjevega glavnega stana, 26 sept. Nemško vrhovno poveljništvo objavlja:

Sovjetski poizkus izkrcanja na obali Azovskega morja se je končal tako, da je bila vsa izkrcana skupina, nad 800 mož, popolnoma uničena.

Na oben straneh Kubana so se tudi včeraj izjalovili vsi z oklopnimi silami podprti sovražni napadi.

Tudi ob srednjem Dnjepru niso prinesli ponovni sovjetski napadi proti nemškim predmostjem nobenih uspehov. Šibkejše sovražne skupine, ki so v nepregledni pokrajini na posameznih mestih prekoračile reko, so bile v protinapadu vržene nazaj.

V srednjem odseku fronte je sovražnik posebno na področju zapadno od železniškega križišča Uneče in na bojnem področju pri Smolensku nadaljeval svoje napade z močnimi silami. V težavnih vremenskih in terenskih okoliščinah so bili napadi v bistvenem zavrnjeni. Na nekaterih mestih se boji nadaljujejo.

Letalstvo je z združenimi silami, posebno severno od Azovskega morja in vzhodno od srednjega Dnjepra, napadalo množična zbiranja sovražnih čet in jim prizadelo občutne izgube. V dneh 24. in 25. septembra je bilo na vzhodni fronti uničenih 105 sovjetskih letal. Pogrešamo 5 lastnih letal.

V južni Italiji so angleško-severnoameriške sile udarile proti našim postojankam med Salernskim zalivom in zalivom Manfredonijo. Napad je bil zavrnjen, ponovne izhodiščne postojanke pa razbite v topniškem ognju. Letalstvo je včeraj sestrelilo v Sredozemlju 6 sovražnih letal in uničujoče zadelo z bombo 3000 tonsko prevozno ladjo.

V noči na 25. septembra so nemški brzi čolni ob angleški obali napadli angleške stražne ladje, izmed katerih je bila ena potopljena. Zaradi razbremenitve zaščitnih enot v veliki stiski so angleški brzi čolni posegli v borbo. Enega izmed njih je eden nemških brzih čolnov zaradi nenadno poslabšanega pregleda zadel naravnost tako, da se je takoj potopil. En nemški brzi čoln je bil pri tem hudo poškodovan in ga je potopila lastna posadka.

Angleška torpedna in rušilna letala so južnozapadno od Schelde zaman napadala nemški konvoj. Sestreljenih je bilo 6 sovražnih letal.

Nad Atlantikom in pri poletih šibkejših angleških in severnoameriških letalskih oddelkov nad zasedeno zapadno ozemlje je sovražnik izgubil 5 nadaljnjih letal. Posamezna sovražna vznemirjevalna letala so odvrgla preteklo noč v zapadni Nemčiji brez načrta nekaj bomb, ki so povzročile neznatno škodo na poslopjih.

Pregled položaja na vzhodnem bojišču

Berlin, 26. sept. O vojnem položaju objavljajo danes naslednje podrobnosti:

Južni odsek: Ob obali Azovskega morja so izvedle predvčerajšnjim nemške čete uspešne protinapade. Tudi v pretekli noči so nemške čete podvzele protinapade in so bile napadajoče sovjetske sile uničene.

Južnovzhodno in severno od Zaporožja so bili sovražnikovi poizkusi, da bi zožili nemška predmostja vzhodno od Dnjepra, zaman.

Srednji odsek: Pri Gomlu popušča sovražni pritisk, ki se je ustavil ob trdnem odporu nemških čet. Zapadno od železniškega križišča Uneče se nadaljujejo srditi boji. Mesti Roslavelj in Smolensk sta bili včeraj zjutraj v okviru načrtnega skrajševanja fronte opuščeni. Izpraznitev je bila izvršena neovirano od sovražnika in po uničenju ali pa odstranitvi vseh za vojno važnih naprav.

Severni odsek: Južno od Ladoškega jezera so bili nemški napadi za zboljšanje fronte uspešni. Sovjetski protinapadi so se ponesrečili. Predvčerajšnjim so obalne baterije nemške vojne mornarice obstreljevale vojaške naprave v Kronštatu. Posebno huda škoda je bila povzročena v kronštatskih ladjedelnicah.

Na bojišču pri Salernu so bili sunki angleških čet brezuspešni. Tudi pri Kontursiju niso mogli Angleži in Američani kljub vsem naporom doseči nobenega odločilnega uspeha. Kljub močni podpori tankovskih oddelkov in številčni premoči so ostali vsi napadi brez uspeha. Nemški grenadirji so zaplenili velike količine vojnih potrebščin.

Bojna morala nemških vojakov

Berlin, 25. sept. TU. Na jugu in v sredini vzhodne fronte so poskušali boljševiki z močnimi silami znova prebiti nemško fronto. V trdih obrambnih bojih pa so nemške čete hude napade odbile ali pa so z odločnimi protinapadi zavarovale svoje premike tako, da je mogel sovražnik zasesti le ozemlje, ki mu je bilo prostovoljno prepuščeno. Sovjetski vojski ni uspelo na nobenem mestu, da bi prebila nemške črte ali pa objela nemške boke. Namestu tega je bil sovražnik tam, kjer je skušal s presenetljivimi napadi prodreti, s takojšnjimi protinapadi krvavo odbit.

Ta podoba disciplinirani in v svojem poteku obvladanih premikov je v skrajnem nasprotstvu z bitkami 1941—1942 na istem prostoru, ko so nemške čete sovražne fronte vedno znova trgale in cepile ter silile boljševike k begu in nerednim umikom. Velike bitke ob srednjem Dnjepru in pri Vjazmi-Brjansku v septembru in oktobru l. 1941 so veljale sovražnika nad 1.3 milijona ujetnikov, nadaljnje sto tisoče pa je izgubil v maju l. 1942 pri Harkovu. Volčansku in Izjumu. Napram takšnim milijonskim številom nimajo boljševiki danes ničesar pokazati, pa so prisiljeni, da razmeroma neznatne nemške izgube pretiravajo, da bi mogli svoje dosti večje izgube, ki jih ne morejo popolnoma prikriti, napraviti vsaj do neke meje razumljive. Kakor že pogosto na vzhodu, kaže bojna morala nemških vojakov tudi sedaj, da prekaša po številu in materijalu močnejše boljševike.

Obstreljevanje Kronštata

Berlin, 26. sept. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je včeraj poročalo o obstreljevanju Kronštata iz baterij nemške vojne mornarice. O tem še poročajo: Enote boljševiške vojne mornarice, ki so že nad dve leti zaprte v Kronštatu, so šlej ko prej obsojene na popolno počivanje. Poskusi manjših ladijskih enot, da bi prodrle zaporo, so se izjalovili z izgubami. Vse te ladje se lahko gibljejo samo v zelo omejenem področju. Sovjetska mornarica v Kronštatu je stalno pod nadzorstvom letalstva, obenem pa jo budno stražijo tudi nemške obalne baterije.

Finski finančni minister o odnosih z Rusijo

Helsinki, 26. sept. TU. O stališču Finske v tej vojni je imel finski finančni minister Tanner daljši govor, v katerem je dejal med drugim: Vojna Finske proti Sovjetski zvezi je neizbežna posledica prejšnjih dogodkov. Pri nasilnem miru, ki je bil sklenjen l. 1940, je Finska odstopila znatno ozemlje Sovjetski Rusiji v nadi, da bo lahko poslej v miru živela z njo. Ko pa je izbruhnila vojna med Nemčijo in Rusijo, so boljševiki s svojim letalstvom napadli Finsko in povzročili silno razdejanje. Tako je bila Finska spet zapletena v vojno s Sovjetsko zvezo. Samostojnost in svobodo sta za Finsko neobhodno potrebni in zato ju nihče ne sme ogražati.

Poljska demonstracija proti boljševikom

Stockholm, 25. sept. TU. V nekem škotskem mestu so priredili pred kratkim, kakor poroča »Folkets Dagblad«, manifestacijo za boljševizem. Ko je župnik Bryn Thomas hvalil Sovjetsko zvezo, so poljski vojaki njegov govor prekinili s smehom in porogljivimi namigi na Katyn. Med navzočimi Angleži je to vedenje Poljakov izzvalo baje veliko ogorčenje.

*

Nov dokaz o velikih sovjetskih izgubah

DNB poroča iz Lizbone: Poslednje priznanje za ogromne sovjetske izgube med poletno ofenzivo pomeni poročilo, ki je izšlo v angleškem listu »Yorkshire Post«, po katerem zahteva Moskva v najkrajšem času tudi velike dobave farmacevtskih preparatov in kirurških aparatov iz Anglije. List navaja nekatere postavke iz moskovskega seznama, tako med drugim zahtevo po 75.000 kirurških škarjah, 50.000 igel za transfuzije krvi, 10.000 rentgenskih aparatov, 100.000 ton aspirina, 100 gramov, 200.000 steklenic insulina, 10 milijonov ampul morfija in ogromno število seruma vseh vrst. Pri tem ugotavlja, da Anglija ni sedaj v položaju, da bi glede na lastno potrebo mogla sama izvršiti te dobave. Zato bi bilo potrebno pričeti pogajanja tudi z drugimi državami (list misli pri tem v prvi vrsti USA), da bi bilo mogoče Moskvi v vsem ustreči. V četalem priznava »Yorkshire Post«, da je to že četrti seznam moskovskih želja te vrste.

Hijene

Po zasedbi Tunisa in Alžira z anglo-ameriškimi četami so se tamošnje manjše banke, ki so v glavnem last židov, pridružile Rotschildovemu koncernu, ki ga zastopa angleška banka Barcelay. Čim bolj pa je v severni Afriki prehajala moč iz angleških v ameriške roke, tem bolj je izginjal tudi vpliv angleške Rottschildove hiše na denarništvo in trgovino zasedenih dežel. Na njegovo mesto je vedno jačje stopala newyorška Morganova bančna hiša, ki je v Eritreji in Palestini že imela velika skladišča ter je igrala pomembno vlogo v teh pokrajinah. Francoski koncerni so ponudili ameriškim finančnikom, ki jih zastopa banka Morgan, v najem severnoafriške železnice, kobaltov rudnik pri Marakešu, fosfatna ležišča v Maroku in druge izvore surovin, ki bi jih Američani morda še odkrili. Bili so predvsem židovski finančniki, ki so predložili Američanom te predloge. Židje imajo znaten vpliv na celotno izkoriščanje surovin severne Afrike, zlasti glede fosfatovih ležišč, njihov vpliv na železnice pa je neznaten. Te so deloma državna lastnina, deloma pa last družb, ki imajo svoj sedež v Parizu in katerih deničarji gotovo ne mislijo na to, da bi prostovoljno odstopili svoje deleže.

Po vsem videzu je Giraudov in De Gaulleov odbor tisti, ki hoče francosko državno imovino vreči v žrelo Morganovi skupini. Ni še dolgo, ko je bila podobna ponudba Rottschildove skupine odklonjena. Tudi tu se kaže rastoči gospodarski vpliv Američanov, proti kateremu se Britanci zaman skušajo boriti. Medtem so se Rottschildi preselili v Zedinjene države, ker so pač spoznali, da jim sedaj v Ameriki cveto boljši posli kakor v Angliji, ki je gospodarsko postala popolnoma odvisna od Zedinjenih držav. Rottschildi sodelujejo sedaj z znanim ameriškim finančnikom Baruchom, s čimer so si zagotovili delež pri izkoriščanju severne Afrike, ki bi bil sicer zapadel izključno bančni skupini Morganovi.

Attacco anglo-nordamericano nell'Italia meridionale infranto

Tentativo sovietico di sbarco sul mare di Azow fallito — Attacchi nemici nel sottore centrale del fronte respinti

Dal Quartiere generale del Führer, 26. settembre. Il Comando supremo tedesco comunica:

Un tentativo sovietico di sbarco sulla costa del mare di Azow finì così che l'intero equipaggio di oltre 800 uomini sbarcati fu totalmente distrutto.

Anche ieri fallivano tutti gli attacchi nemici, appoggiati da carri armati, sui due lati del Cuban.

Anche i rinnovati attacchi sovietici sul Nipro centrale contro le teste di ponte tedesche furono vani. Piccoli gruppi nemici che nell'immensa distesa tentavano di varcare il fiume in singoli punti, furono respinti nel contrattacco.

Nel settore centrale del fronte, specialmente nella zona ad ovest del nodo ferroviario di Unecia e nella zona di guerra presso Smolensk, il nemico continuava gli attacchi con forze ingenti. Malgrado le difficoltà climateriche e del terreno, gli attacchi furono essenzialmente respinti. In certi punti perdurano i combattimenti.

La Luftwaffe con forze riunite attaccava i numerosi raggruppamenti di truppe nemicle, inferendo loro perdite sensibili, specialmente a nord del mare di Azow e ad oriente del Nipro centrale.

Il 24 e il 25 settembre sul fronte orientale venivano annientati 105 aerei sovietici. 5 nostri aeroplani sono dispersi.

Nell'Italia meridionale forze anglo-nordamericane attaccavano le nostre posizioni tra il golfo di Salerno e la baia di Manfredonia. L'attacco fu respinto e le nuove posizioni furono infrante in seguito al fuoco di artiglieria. La Luftwaffe abbattè ieri in Mediterraneo 6 aeroplani nemici, distruggendo a colpi di bombe una nave di transporto di 3000 tonn.

La notte sul 25 settembre rapidi MAS tedeschi attaccavano lungo la costa britannica vedette inglesi affondandone una. Per alleggerire le unità di difesa nel grave pericolo, MAS britannici entravano in azione. Uno di essi, in seguito alla nebbia crescente, fu centrato dai MAS tedeschi che lo affondarono. Un MAS tedesco gravemente danneggiato veniva affondato dal proprio equipaggio.

Aerosiluranti e distruttori britannici a sudovest della Scelda attaccavano inutilmente un convoglio tedesco. 6 aeroplani nemici furono abbattuti.

Altri 5 aeroplani il nemico perdeva sull'Atlantico e nei voli di piccoli reparti d'aviazione inglesi e nordamericani che servolavano i territori occidentali occupati. Singoli aeroplani nemici di disturbo gettavano la notte scorsa bombe a casaccio sulla Germania occidentale causando danni poco considerevoli sugli edifici.

Maršal Graziani italijanski vojski

Rim, 26. sept. Novi italijanski minister za narodno obrambo maršal Graziani je imel včeraj po radiu nagovor na italijansko vojsko in italijanski narod. Maršal Graziani je v uvodu obračunal s savojskim kraljevim domom in maršalom Badoglijem ter je dejal med drugim: Skupno s kraljevskim domom se je maršal Badoglio zarotil, da bo oblatil čast Italije. Badoglijev režim ni izdal samo svojih zaveznikov, temveč tudi ves italijanski narod. V petih dneh pred sklenjenim premirjem je izdajalec dal sovražniku možnost, da je dovršil razdejanje Neaplja in porušil v prah in pepel mesto Frascati. 6000 mrtvih v Frascatiju strašno obtožuje morilca Badoglija in Viktorja Emanuela.

Maršal Graziani je govoril nato o maršalu Badogliju kot šefu italijanskega generalnega štaba, ki je popolnoma odpovedal. Dolga leta je bil Badoglio šef generalnega štaba in samo on je odgovoren za vojaške napake te dobe in za vojaške neuspehe v Albaniji. Grčiji in severni Afriki. Ko je dokončal svoje delo, je Badoglio strahopetno pobegnil in skušal italijanski narod pognati v bratomorno vojno.

O glavarju savojskega doma je maršal Graziani izjavil naslednje: Viktor Emanuel je s svojim begom prelomil svojo kraljevsko prisego. Ne glede na to, kakšen je njegov položaj, izgubi vsak izdajalec vse pravice, naslove in časti. Zaradi tega je tudi prisega, ki jo je vsak vojak položil za Viktorja Emanuela, ničeva.

Na koncu je maršal Graziani pozval italijanski narod, naj se bori in dela za neodvisnost svoje domovine.

Nečastna vloga bivšega italijanskega prestolonaslednika

Berlin, 26. sept. V svojih odkritjih o življenju in vlogi bivšega italijanskega prestolonaslednika Umberta objavljajo današnji listi zanimive komentarje. Tako piše »Völkischer Beobachter« dobesedno: »Danes je znano, da je ta potomec savojske vladarske rodbine, ki je postala velika po izdajstvu in nezvestobi, že prej gojil stike z našimi sovražniki. Že l. 1941, ko je bil postavljen na eno izmed najbolj odgovornih mest Italije, je položil ta prestolonaslednik s svojimi sorodstvenimi in framasonskimi zvezami prve temelje za veleizdajo.«

V Italiji ukradene umetnine

Barcelona, 26. sept. Neki španski parnik je rešil več mornarjev ameriškega rušilca. Pri preiskavi so našli pri njih mnogo umetnin in dragocenosti. Kakor so ugotovili, so bili ti predmeti ukradeni v cerkvah in zasebnih stanovanjih na Siciliji in v južni Italiji.

Smrt Pište Astaloša

Nenavaden primer vedeževanja, ki se je izpolnilo od konca do kraja

V neki vasici onkraj Tise na Madžarskem je pred dnevi umrl kmet, star 75 let. O njem se ne bi dalo reči, da je nepripravljen odšel pred večnega sodnika, saj je že 25 let vedel za čas svoje smrti.

Dne 10. avgusta 1918 se je striček Pišta Astaloš — tako je bilo možu ime — vrnil iz prve svetovne vojne. Bilo mu je 50 let, a bil je še čvrst in krepak. Bil je sicer dvakrat ranjen, a se je takoj spet lotil trdega dela.

»Jusuf, vedeževalec«

Na praznik Marijinega Vnebovzetja istega leta si je po stari navadi izposodil voz od gospodarja, naložil svojo družino in se odpeljal k blagoslovitvi nove cerkve v Poč. Tam so skupaj prisostvovali slovesnim obredom, nato pa so se odpravili k šotorom, kjer so kramarji in komedijanti med glušečim vikom in krikom nudili svojo robo in svoje atrakcije naprodaj.

Sredi pisanega vrveža je v svojem šotoru slonel nenavaden mož, majhen, kodrolas, črnook. Ni kričal kakor njegovi sosedje, ni hvalisal svojega znanja, sedel je in potrpežljivo čakal, da pristopi kdorkoli. Na šotoru je visel preprost napis v velikih črkah, napisan s preprosto roko: Jusuf, vedeževalec.

Jusuf je bil astrolog, toda ni prodajal planetov, ni imel papige s seboj, ne belih miši. Kdor je pristopil in ga povprašal za svojo bodočnost, mu je ponudil stol, vzel njegove dlani v svojo roko in se mu zastrmel — včasih kar za celih deset minut — v oči. Potem ga je odpustil in ga povabil, naj se čez kakšno uro vrne po svoj horoskop. Črno na belem je izročal potem usodo svojim klijentom in pobiral honorar.

Tudi strička Pišto je zanimalo, kakšna utegne biti njegovaa bodočnost, sedel je na vedeževalcev stol, odšel potem na sprehod, se vrnil, odrinil tri krone, ki jih je mož zahteval od njega, ter prečital list, ki mu je dosłovno napovedoval tole:

Bodočnost na listku

— Sedanja vaša žena bo v kratkem umrla. V teku treh let se boste vnovič poročili in druga vaša žena vam bo rodila četvero otrok. V teku desetih let vas bo zadela huda bolezen. Toda ne vznemirjajte se, okrevali boste. V letih 1928, 1929 in 1930 se bodo poročili vaša dva sinova in hčerka iz prvega zakona. V letih 1939, 1940 in 1942 boste poročili tri hčerke iz drugega zakona, a druga žena vam bo umrla leta 1938.

Sledile so še razne druge napovedi, med drugim čas njegove smrti. V splošnem je bil vedeževalec zelo zgovoren in je podrobno navajal, kdaj bo obolel kateri njegovih otrok, pa kdaj mu bo poginilo kakšno živinče v hlevu.

Striček Pišta je shranil listek in vsi so se veseli vrnili domov. Živi duši ni črhnil besedice o tem, niti svoji ženi. Prerokbe so ga malo pretresle, a kmalu se je spet zbral in na tihem je sklenil, da bo po vrsti kontroliral vedeževalčeve napovedi. Ko se mu bo nabralo nekaj dokazov — o tem ni dvomil — da ga je vedež nalagal, pojde ob kakem prihodnjem žegnanju za Marijino Vnebovzetje v Poč in bo zahteval tiste tri krone nazaj.

Presenečenje za presenečenjem

Toda uštel se je v tem pričakovanju. Iznenada se je začelo goditi vse, kakor je bilo zapisano na listku. Leta 1919. je o priliki rumunske okupacije neka krogla po nesreči ubila ženo. Pišta jo je spodobno pokopal, potem pa se je pogreznil sam vase in je začel srepo bedeti nad življenjem svoje družine. Bog ve, ka je bilo res — ali je ta skrivnostni Jusuf na žegnanju v resnici zrl za zastor bodočnosti ali pa je bila njegova prokleta sugestiia tista, ki je po načrtu klicala v hišo življenje in smrt — dejstvo je, da se je godilo vse po vrsti kakor je Pišta bral na svojem usodnem, polagoma orumenelem in zamazanem listu. Medtem se je bil vnovič oženil. V novem zakonu se mu je drug za drugim rodilo četvero otrok. Tedaj, ko je žena petič zanosila, se je že začel nasmihati pod brke:

E, lopovski copernik se je le uštel!

A zgodba je šele tedaj začela postajati resna. Dva tedna pozneje je dete mrtvo prišlo na svet. Od takrat naprej je bil Pišta Astaloš pripravljen na vse. Pogrebi in poroke so prihajale v hišo, kakor jih je on napovedoval. Včasih so se posmihali njegovim besedam, a imeli so dovolj razloga, da se zresne. Nazadnje je čakala izpolnitve samo še ena napoved:

— V avgustu 1943 boste iznenada umrli, a naklonjena vam bo mirna smrt.

Pišta se pripravlja na smrt

Na kmetiji, ki jo je vodil za svojega gospodarja, se je potem govorilo samo še o tem, kako se stariček Pišta pripravlja na smrt. Sinovi so bili že zdavnaj poženjeni in so se razteplі na vse strani, en sam je ostal še pri starem. Leta 1938. je bila umrla druga žena in oče in sin sta na pokopališču lepo oskrbela grob.

Dobra dva meseca pred napovedano smrtjo je stariček Pišta opustil delo in se je nehal brigati za kmetijo. Gospodar je na njegovo prošnjo postavil sina za njegovega naslednika.

— Umrl bom kmalu, je rekel Pišta, pa bi se rad pripravil na ta veliki korak.

Zaman so mu skušali to fiksno idejo izbiti iz glave, zaman so celo župnika klicali na pomoč, naj ga privede k pameti nazaj. Stariček Pišta je rad poslušal gospoda in je vsako jutro hodil k maši, a trdna je ostala njegova vera, da mora umreti.

Razdelil je med otroke, kar je premogel. Napravil je podrobno poročilo o vsem, kar mu je bilo zaupano na posestvu, in ga izročil gospodarju. Naročil je svojo krsto in je sinu izrazil željo, da bi rad počival med grobovi obeh žena. Stopil je še h krojaču, da mu popravi črno pražnjo obleko, očistil in odrgnil je svoje škornje, da so sijali kakor dve zrcali. Tako pripravljene jih je hranil, pokrite s kosom platna — ni maral, da bi o poslednji uri svojim ljudem dajal opravka s takšnimi rečmi.

Šesti dan avgusta

Zadnje dni meseca julija je bilo že vse pripravljeno. Nesrečni Jusuf je bil pač prerokoval, a ni točno določil dneva v avgustu. Mesec je dolg — kdo ve, na kateri datum utegne priti smrt. Vsekakor je bil Pišta prvega avgusta že pripravljen na vse. Od takrat ni delal drugega kakor dvoje poti na dan: zjutraj ob šestih k maši v cerkev, popoldne pa molit na grobova obeh svojih rajnkih žena. Ves ostali del dneva je mirno prebijal, sedeč pred svojo kočo s prižgano pipo v zobeh.

Šesti dan je še pred zoro poklical sina in mu dejal:

— Andrej, pojdi h gospodarju in poprosi ga, če ga s tem ne žalim, naj pride k meni, ker bi se rad poslovil.

Andrej je stopil h gospodarju, ker je videl, da se oče že težko drži na nogah, in ga je prosil, naj pride. Smehljaje se je gospodar pomenil s svojim vrlim delavcem, a ni hotel verjeti, da je smrt v resnici pred durmi. Vendar je dal poklicati zdravnika. Doktor je prišel in dognal, da je stariček Pišta zdrav, samo, da je malo slab. Dal mu je injekcijo in ga pustil v miru.

Niso pa mu dale miru ženske na kmetiji, ki so prežale od vseh strani, da vidijo, ali se bo uresničilo starčevo prerokovanje. Opoldne je Pišta z dobrim tekom jedel, popoldne pa se je spet vrnil pred kočo s pipo v zobeh. Babnice so se mu posmihale za hrbtom, češ, od gospodarja se je poslovil, pa vendar še ne zapre oči. Sin se je bil odpravil po opravkih. Sonce je z zadnjimi žarki poljubljalo vrhove gora in večer se je bližal, ko je ena izmed žensk tako iz gole radovednosti pobliže pogledala Pišto.

S pipo v zobeh...

Sedel je še zmerom s pipo v zobeh, še zmerom se je kadilo iz nje. Samo glava mu je bila nekam globoko sklonjena, kakor da bi bil zadremal. Večkrat je ždel takole in ženska ga ni hotela dramiti. A ko so se krave vrnile s paše, je Andrej zaprosil ženo, naj mu da latvico, da bo očetu ponesel malo svežega mleka. Starec je še zmerom sedel na klopi, z glavo sklonjeno na prsi, s pipo visečo iz ust. Sin mu je prinesel mleka, a zaman ga je klical — ni se mu odzval. Sedel je mrtev pred svojo hišo, mrtev ob uri sončnega zahoda, ne da bi bil kdo opazil njegovo smrt. Ko so to sporočil zdravniku, je prihitel in izjavil, da je stariček Pišta izdihnil pred dvema urama.

Ljudje so se zbirali okrog mrtvaškega odra kakor okrog krste svetnika. Oblekli so ga v pražnje in ga položili na postelj v njegovi kamrici. Pogreba se je udeležila ogromna množica, kakor da pokopavajo mogočnega gospoda.

Takšna je zgodba o smrti Pište Astaloša — povzeli smo jo po »Pester Lloydu« — in mož, ki jo je zapisal, zatrjuje, da je resnična od začetka do konca. Tudi mi lahko zaključimo s Shakespearjevo besedo:

— Reči so na svetu, blagi Horacij, ki jih človeški um ne more doumeti.

Zamaševanje in zamolitev

Dvoje zanimivih ljudskih verovanj iz starih, temnih dni

Tam, kjer znanju in spoznanju še ni uspelo, prevzeti vodstvo človeške duše, si mora preprosta ljudska domišljija na vse mogoče, pogostokrat prav fantastično domiselne načine pomagati preko vsega, kar je v naravi in v življenju človeškemu umu težko dostopnega. Pri vseh zdravih od pretirane civilizacije še neomadeževanih narodih je ljudsko izročilo najdragocenejši vir za proučevanje davnih početkov, iz katerih se kultura slehernega naroda polagoma s težko borbo dviga kvišku, k smiselnemu redu spoznatkov in dognanj, ki so na koncu koncev prva osnova duhovne in tvorne sile slehernega naroda. Naša domača folklora je zaklad, ki ga bo treba še dvigniti in urediti. Mnogo marljivih delavcev je v prejšnjih letih in v novejšem času zaorala prve brazde na tej naši njivi, a poleg zbiralcev narodnega blaga nam je treba še sistematikov, ki bodo obilico gradiva razporedili, analizirali in ocenili, tako da bo vsak drobec iz preproste, davne ljudske vere našel mesto in veljavo, ki mu gre.

V govorici naših starejših je bil udomačen izraz: z a m a š e v a t i k o g a. Še dandanes bomo tu in tam čuli to besedo, a še sivolasi starček, ki bo ob nji obujal spomine na davne dni, se bo morda že nasmehnil, ko jo bo izgovarjal. Včasih pa je bila med preprostim ljudstvom zelo razširjena vraža, da ti more duhovnik, ki si se mu na kakršen koli način zameril, v cerkvi med mašo, ki jo daruje, storiti kar koli hudega, n. pr., da še tisto leto umreš. Človek, ki se je duhovniku toliko zameril, da bi ga ta utegnil zamaševati, potem ne gre več k njegovi maši, a zlasti se ga izogiblje na praznik sv. Rešnjega telesa, ko je čarobna duhovnikova moč še posebno nevarna. — V podšentjurski cerkvi, pripoveduje F. F. Lužar v svoji razpravici »Narodni izrazi« (Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. Slovenska Matica 1900), sem videl žensko, ki se je vselej pripognila in skrila za druge, kadar se je župnik k ljudstvu obrnil, ker se je, kakor so mi ljudje pravili, bala zamaševanja.

Svoj čas je ljudski glas pripisoval več primerov zamaševanja duhovniku, ki je konec prejšnjega stoletja župnikoval na Čemšeniku. Izprva je imel župnik nekaj sporov s svojimi župljani, a ko je nekaj njegovih nasprotnikov pomrlo, se je razpesla vera, da jih je zamaševal. Po Čemšeniku in po ostalih vaseh okrog se je ta vraža tako razpasla, da se je udomačil pregovor: »Duhovnika ubiti ali pa v miru pusti — le mrtev ti nič ne more«. — Posledice takšnega nevarnega vražarstva si lahko predstavljamo, a moralo je imeti globoke korenine. Stara kronika namreč pripoveduje, da so Čemšeničani na binkoštni praznik leta 1644. svojega župnika Matijo Juvana na grozen način ubili. Tudi Valvazor in drugi zgodopisci se bavijo s tem žalostnim primerom iz davnih, temnih dni. Čemšeničani župnika Juvana zato niso marali, ker ga je bil postavil mengeški nadžupnik, po nekem starem privilegiju pa je župnijo tedaj oddajal stiški samostan. Stare kronike sicer ne pripovedujejo o kaki vraži, vendar si ne moremo predstavljati, da bi bil mogel dobro, verno ljudstvo kak drug nagib zavesti v tako strašen zločin kakor — strah pred zamaševanjem. Župnika Juvana je bilo tedaj napadlo in do smrti pobilo pet domačih kmetov, ki jih je vodil neki Tekstor. Prvi povod za napad je pač utegnilo biti dejstvo, da novi župnik po njihovem mnenju ni bil pravilno postavljen, verjetno pa je, da so se nasprotniki bali tudi zamaševanja.

Čemšeniški okoliš je vobče bogat izročil o primerih zamaševanja. Sredi prejšnjega stoletja se je kmečki gospodar Cestnik nekaj sporekel s čemšeniškim župnikom Kajetanom Huebrom. Potem mu je bilo žal, da se je bil spustil v zdražbo, in se je pošteno bal, da ga župnik utegne zamaševati. Ko ga je nekoč slučajno srečal v bližini svojega doma, je navalil nanj in ga s palico pobil. Župnik je kmalu potem okreval, Cestnik pa je nekaj zatem nanaglo umrl. Vsa soseska je bila prepričana, da je bil zamaševan — medtem ko bi si dandanes razlagali njegovo smrt le kot posledico pekoče vesti, da se je z nasiljem dotaknil duhovnika, in strahu pred notranjo sodbo in kaznijo. — Sicer pa to ni bil edini primer, v katerem je ljudska sodba župniku Huebru pripisala to skrivno, čarovno moč. Trdili so o njem, da je zamaševal tudi svojega soseda, duhovnika Jurija s Sv. Planine. O čemšeniškem župniku Francu Rometu pa je ohranjeno ustno izročilo, da je zamaševal svojega naslednika Tomlja, da je po treh mesecih nanaglo umrl, ko je nekemu bolniku nesel sveto popotnico. — Pred nekaj leti, pripoveduje Lužar, sem v Št. Lenartu, kakšne tri ure od Čemšenika, sam slišal, kako so se kmetje upirali župniku, ki jih je skušal prepričati, da kaj takega ni v duhovnikovi moči. Ves njegov trud je bil zaman. Eden njegovih župljanov, Ignac Obreza-Vranovec, ni šel nikdar k njegovi maši. Sam in drugi so mi pripovedovali, da se boji župnika, češ da bi ga zamaševal.

Preprosti človek iz ljudstva se je zamaševanja odkrito bal, vendar tudi nasproti tolikšni nevarnosti, ki je sicer živela samo v njegovi fantaziji, ni ostal brez orožja. Vražo, ki je stregla po njegovem življenju, je pobijal z drugo, še močnejšo vražo. Isto moč, kakor jo ima duhovnik, lahko dobi tudi vsak preprost, veren kristjan — vsakdo lahko svojega nasprotnika, ki ga ogroža ali mu streže po življenju, z a m o l i. Posel sicer ni lahak — če hočeš koga zamoliti, moraš moliti leto dni. Začneš tako, da prvi dan izmoliš 365 — odnosno če je prestopno leto, 366 — očenašev, potem pa vsak dan enega manj, tako da zadnji dan prideš na en sam očenaš. Takrat človek, proti kateremu je molitev naperjena, umre. Paziti pa moraš, da se nikoli ne zmotiš, sicer nič ne opraviš. Število očenašev, ki jih imaš določenih za vsak dan, moraš izmoliti kar tekoče, ne smeš se križati, ne smeš izgovarjati besed »čast bodi« in »amen«. — Ta vraža nam na kaj bridek način izpričuje, kako je vera neukih nekoč lahko tudi svete in najsvetejše stvari ponižala v službo nelepih, nekrščanskih namenov. Bili so pač časi, ko se narod še ni znal na dostojnejši način in s pravilnejšimi sredstvi boriti za obstanek.

V Izlakah je živela vraža, da se zamaševanja ubraniš na naslednji način: Vsak dan moraš moliti za sebe očenaš in češčenomarijo, prav tako vselej, ko stopiš v cerkev. Zamaševanje pade na duhovnika, če se z levo roko prekrižaš v trenutku, ko te je hotel zamaševati. Izlačani pa so verovali tudi, da je treba vreči za duhovnikom nekaj blagoslovljene vode, pa tako, da ga ne poliješ — pa ti ne more do živega. Najvarnejše sredstvo proti zamaševanju pa se je našim prednamcem zdelo: ne hodi k takšnemu duhovniku k maši. Seveda pa tudi to sredstvo ni bilo povsem zanesljivo, ker je tudi duhovnik svojega nasprotnika lahko zamolil.

Tržaški najdenčki po zasavskih vaseh

Župnija, v kateri je bilo med mladino več ko četrtina najdenčkov

Vsa naša pokrajina je kot izrazito prehodna dežela, postavljena med dva velika, močna soseda, od nekdaj gojila zelo živahne stike na sever in na jug. Ljubljana je bila izza davnih dni pomembna posredovalka med Trstom in severnejšimi deželami, pa ni čuda, da je po vsej poti od morja do našega mesta in dalje odtod do danes ohranjenih vse polno sledov tega živahnega stika. Italijani so bili od nekdaj znani graditelji in zidarji. Zato so sredi prejšnjega stoletja, v času gradnje južne železnice, v množicah prihajali v naše kraje in v kraje vzdolž vse nove proge. Mnogi izmed njih so tudi potem, ko je bila železnica dograjena in so stekli prvi vlaki, ostali med nami, se prilagodili našemu življu, s prihranki nakupili posestva po vaseh in tako pognali korenine med nami. O tem pričajo še dandanes številna imena po naših vaseh in po vaseh vzdolž železnice Ljubljana—Dunaj.

Je to zanimivo poglavje naše domače zgodovine, ki ga bo treba še pobliže raziskati. Mnogo italijanskih imen v naših krajih in po krajih dalje na sever izvira od priseljencev, ki so za delom prišli iz Italije, marsikatero teh imen pa je čisto posebnega izvora. Mnogo italijanskih priseljencev je prihajalo v te kraje v najzgodnji dobi, v detinskih letih, a prihajali so iz tržaških najdenišnic. Neki učitelj, ki je raziskoval življenjske razmere v neki vasi v Zasavju pred leti, je opazil, da nosijo hiše svojevrstna imena: Giuliatti, Aurelio, Kaliope. Ko se je zanimal za poreklo rodbin, je dognal, da so vse tri potomke tržaških najdenčkov. Znano je, da ljudje najdenčkom radi dajejo nenavadna imena, pa ni čuda, da so enega izmed njih zapisali z grškim imenom Kaliope.

Da so kmetije po zasavskih vaseh v prejšnjih letih tako rade sprejemale tujo deco za svojo, je imelo svoj izvor pač v dejstvu, da se naš živelj zaradi težkih gospodarskih razmer, v katerih se je nahajal, ni mogel toliko množiti, kolikor bi bile narekovale njegove delovne potrebe. Sprejeti najdenčka h hiši, je za siromašnega kmeta pomenilo dvojno ugodnost. Za vzrejo v prvih detinskih letih je gospodar prejemal sicer majhno, a za njegove razmere vendar uvaževanja vredno nagrado, a ko je mali dorasel, je največkrat ostal pri hiši za dobrega, cenenega delavca. Ni dvoma, da je mnogo teh malih naseljencev zgodaj pomrlo, saj jim, rojenim pod toplejšim južnim soncem, podnebje teh krajev ni moglo prijati, mnogo pa jih je pobralo tudi siromašno življenje ob trdem delu izza mladih nog. Stari zapiski pričajo n. pr., da je bilo v Svibnem na 69 podložnih kmetijah 238 otrok. Med temi je bilo nič manj kakor 97 najdenčkov (29 odstotkov), od tega 80 tržaških, 17 pa najdenčkov iz Ljubljane. V sosednjih vaseh je bilo razmerje naslednje: pri Sv. Janezu otrok 51, tržaških najdenčkov 19, pri Sv. Križu domačih 52, tržaških najdenčkov 13, ljubljanska 2, Jagnjenca 75 otrok, 25 tržaških najdenčkov, iz Ljubljane 2. V vsej župniji je bilo na 118 podložnih kmetijah 416 otrok, od tega 137 tržaških in 21 ljubljanskih najdenčkov, tako da so najdenčki med mladino tvorili več ko četrtino (27.5 odstotka).

Razume se, da je bil zarod iz južnih krajev proti boleznim mnogo manj odporen ko domači. Odtod si lahko razlagamo, da se je kljub tako velikemu dotoku ohranilo sorazmerno malo tujih rodbinskih imen.

Ročni obzornik

in Priročnik slovensko-italijansko-nemško-angleških razgovorov

O vojnih časih pravijo, da Muzam niso naklonjeni, a za naše razmere se zdi, kakor da to staro pravilo ne velja. Na našem književnem trgu se stalno opaža živahna razgibanost, a ob množici leposlovnih del — prevedenih in izvirnih — so v splošnem precej redka dela praktičnega, življenjsko aktualnega značaja.

V to zadnjo vrsto literature spadata »Ročni obzornik« in »Priročnik slovensko-italijansko-nemško-angleških razgovorov in besed«, ki sta pravkar izšla. Priročnik spričo svojega malega, pripravnega obsega kajpak ni namenjen podrobnemu študiju obravnavanih jezikov, a bo s pridom služil malemu in srednjemu človeku, ki bi se rad v metežu današnjih dni priučil nekaj besed tega ali onega jezika, potrebnih za vsakdanjo rabo. Pametno bo dati knjižico zlasti mladini v roke, ker poučuje na preprost način brez slovničnih in podobnih težav, ki največkrat odbijajo.

Delo svoje vrste, vredno vse pozornosti pa je »Priročni obzornik«, namenjen »tako ročnemu delavcu, ki je željan skromnega znanja, kot umskemu delavcu, ki mu je v šoli pridobljeno znanje morda že splahnelo z uma«. Obzornik, ki je prav tako izšel v žepnem formatu, da bo človeka lahko spremljal zmerom in povsod, nudi čitatelju razgleda o vsem. Začetno poglavje je namenjeno slovenskemu slovstvu in pregledno predstavlja njega mejnike, glavne osebnosti in smeri. Tu najdete pregled važnejših slovenskih revij, pesniških zbirk, dram, romanov, povesti, pripovedk in novel ter pregled slovenskega časopisja. Potrebam širokega občinstva bo brez dvoma ustregel naslednji del knjige, ki predstavlja pomembnejše slovenske pesnike in pisatelje v podobah in s kratkimi biografskimi podatki.

Vse dobe od najstarejše do najnovejše zgodovine podaja knjiga v kratkih, lapidarnih oznakah z letnicami. Na podoben način je svet prikazan v številkah. Potem pa slede rubrike, ki prinašajo vsakemu nekaj: o hitrem računstvu, o tem, kako postaneš govornik, o oliki — tvoji sliki, o tem, kako je, kadar s paragrafi prideš navzkriž (tu se mimogrede lahko poučiš o pogodbah, jamstvu, trgovinskih družbah, menicah, konkurzu in podobnih rečeh), o slovenski slovnici in pravopisu, o tujkah in strokovnih trgovskih izrazih, o šoli in življenju, o praktičnih nasvetih za vsak dan in še o razn'h zanimivostih od specifične teže tekočin in plinastih teles pa do Morsejevih znakov ter oblik ročnega in strojnega stavka.

Knjiga je nekaj svojevrstnega v našem slovstvu in bo brez dvoma zbudila živo zanimanje med občinstvom.

Volk in jagnje

Iz Koprivnice na Hrvatskem nam je poslal rojak naslednje pismo: Pred nekim časom je gosp. Strmiški v »Jutru« trdil, da vrže volk svoj plen na hrbet; naletel je s to trditvijo pri lovcih na nejeverne Tomaže.

Iz črtice »Vuk Šeponja« (šepavi volk), ki jo je spisal hrvatski minister za zunanje zadeve gosp. Mile Budak, pa se vidi, da ima gosp. Strmiški vendar prav. V tej sliki iz pastirskega življenja pod Velebitom pripoveduje Mile Budak:

»Na pedeset koraka pred pobom, nije više, opazi vuka, kako nosi šilježe (=jagnje). Ne pozna baš koje je, al' vidi da nije ovca već šilježe. Josica rasglavi vilice, vičući, no vuk za to haje i ne haje. Uhvatio skokom i u skoku nosi onako, kako to samo zna vuk nositi: zubima ga drži za vrat, a preko ledja ga prebacio kao što graničar gdjekada prebaci kožun preko jednog ramena.«

Minister Mile Budak je rojen v Liki in so mu — kakor se vidi tudi iz omenjene črtice — dobro znane borbe, ki jih morajo voditi pastirji z volkovi pod Velebitom.

Med dežjem in soncem

Ljubljana, 26. septembra

Jesen je tu, a sila, ki je v soncu, se kljub vsemu ne da odpraviti. Noč je bila oblačna in hladna, nekaj časa je pošteno lilo, kakor da se je že pričel običajni jesenski naliv. Zjutraj so nad mestom viseli težki oblaki in proti deseti je narahlo zapršilo iz njih. Proti poldnevu pa se je oblačna preprega začela odmikati, skozi špranjo vedrine je pokukalo sonce in v kratkem se je ozračje toliko ogrelo, da je toplomer v Zvezdi pokazal 26°.

Nezanesljivo vreme Ljubljančanom ni dalo, da bi v tolikšni meri zapustili mesto in pohiteli v okolico kakor prejšnje dni. To vreme, a brez dvoma še v večji meri kulturna žeja meščanov sta bila kriva, da je bila prva predstava v predsezoni Narodnega gledališča tako številno obiskana. V Drami so dajali Jurčičevega »Desetega brata« v dramatizaciji P. Golie, v Šestovi režiji in z Milanom Skrbinškom v naslovni vlogi. Igra je pred polno hišo dosegla velik uspeh. — Polni pa so bili popoldne in zvečer tudi vsi kinematografi.

Vitamin v kruhu

V znanem nemškem znanstvenem glasilu »Medizinische Wochenschrift« poročata profesorja Hlupke in Kittelmann o poizkusih, ki sta jih vršila v oddelku zavoda za kuharsko umetnost v Münchnu, da ugotovita, koliko vitamina B1 je v kruhu. Izhajala sta iz dejstva, da ta vitamin vzdrži razmeroma visoko toploto, ne da bi se spremenil. Temperatura do 120 stopenj mu niti malo ne škoduje. Pri peki pa se uporabljajo tudi mnogo višje toplotne stopnje, ki vplivajo zlasti na skorjo, katere vlaga mnogo hitreje izhlapeva kakor v notranjščini hleba. Meča že sama po sebi vsebuje več vlage in se zato ne more v tolikšni meri izsušiti. Tako bi se dalo sklepati, da se setava vitamina v skorji znatno spremeni, medtem ko v meči po večini ostane, kakor je bila.

Če si ogledamo rezino kruha, se nam zdi, da delež skorje ni prav velik. Vendar je to zmota. Celotni odstotek skorje je v kruhu mnogo večji kakor se zdi našim očem. Z zunanjo obliko kruha se razmerje med mečo in njo menjuje. Poizkusi na živalih so pokazali naslednje ugotovitve: pri belem kruhu, ki mu skorja tvori 22 odstotkov, se količina vitaminov v skorji zmanjša skoraj za polovico. Tako zvani polčrni kruh, za katerega se moka v mlinu manj preseje, premore mnogo več vitamina. Meča rženega kruha je zelo vitaminozna, njegova skorja pa manj, ker ga pečemo pri večji vročini in delj časa. Posebne vrste rženi kruh, pripravljen pri najvišji temperaturi 90 stopenj, pa je nasprotno zelo bogat vitamina, ker skorje v pravem pomenu besede ne napravi. Znatne količine vitamina so tudi v meči vojaškega komisa, zelo malo pa ga je v dvopeku, ki je, kakor že ime samo pove, dvakrat pečen.

Ker je kruh eden glavnih nosilcev vitamina B1 v naši prehrani, je dejstvo, da se v njegovi skorji, ki tvori približno 30 odstotkov kruha, povprečno 30 do 50 odstotkov vitamina pri peki izgubi, vsekakor velikega pomena. S primernim načinom peke se dajo velike količine vitamina ohraniti. Dosedanja prizadevanja znanstvenikov so pokazala, da bi se količine vitamina B1 v kruhu dale povišati za četrtino.

Walter Bauer:

Dva lista

Sonca na zemlji

Zapustili smo gozd, ki smo bili v njem prebili noč, ko so debla dreves zažarela v prvi svetlobi. Videl sem vzhod luči in domislil sem se stavka Mauricea Barrèja, ki sem si ga v teh mesecih mnogokrat ponovil: — Kakor ti dan, ki si ga lepo prebil, spanje prijetno napravi, tako ti življenje, ki si ga lepo preživel, napravi prijetno smrt. — Bi moja smrt morda že lahko bila prijetna? Lahko mar mirno z brezskrbnim nasmeškom grem dalje, ne da bi mislil na poslednjo uro? Toda dokler sem na zemlji, hočem, da od vsakega dne nekaj pridobim, kakršen koli sad, karkoli človeško koristnega, pogled, občutek — karkoli živega.

Davi sem videl nekaj čudovitega. Sonce je prišlo po svoji stari jutrnji poti in zemlja ga je pozdravila z neštetimi zlatimi, sijočim sončnicami, ki so se bile razvile te dni. Polja so plamtela od njih. Oddajale so hiše z blestečimi ogradami in so jim jemale njih siroščino. Zibala so se v jutrnjem vetru kraj ceste, tam, kamor je bila nekoč bog ve katera roka nasula zrnja. Veliko sonce, ki se je tiho vzpenjalo kvišku, se je zdelo, kakor da je bilo razpadlo v brez števila malih sonc. In vsa ta sonca so bila njegova. Njegova luč jih je priklicala, jim je dala, da so rasle, in zdaj so se mu v blestenju svojih zlatih, svetlih listov zahvaljevala za toploto, za ljubezen luči, ki jim jo je sonce poklanjalo v brezmejnem razkošju, ko so rasle. Zemlja sama je bila, kakor da je postala sonce, ko se je čarobno kopala v luči velikega sonca.

Pozdrav

Saj niso bile prve ruševine, ki sem jih videl, da bi se bil moral zgroziti. Se okomar ni že zdavnaj privadilo razdejanju? Morda je bila davi kriva jarka, kakor od radosti nad življenjem prekipevajoča luč, da se je uničenje zdelo še očitnejše. Nič se ni dalo skriti. Niti zelenje dreves in grmovja ni moglo omiliti stvari smrti. Tu se je bila borba. Hišo za hišo je bilo treba zavzeti, med oblaki ognja so se zrušili zidovi. Kraj ceste, ki smo se po nji vozili na vzhod, so ležali tanki, prevrnjeni, razbiti. Bilo je, kakor da dih nekakšnega gnitja izhaja od njih, kakor da razpedata tudi železo in jeklo kakor vse, kar je umrlo naokrog.

Ko sem se vozil mimo, sem videl vse. Na enem izmed tankov so se igrali otroci in dva izmed njih, dve deklici, morda desetih let, sta stali zgoraj. Pomahnili sta nam, ko smo drveli mimo. Sprejel sem ta njun zamah kakor pozdrav v tej daljnji zemlji. Imeli sta vence v razmršenih laseh, ena modrega, druga rumenega. Tako globoko me je presunilo to. Ne maram več misliti o tem, ne maram misliti, da bi bila kakšna zveza med uničenim orožjem in tem ljubkim pozdravom. Samo na robu sem občutil, da se v otrocih svet zmerom iznova rešuje. Sprejel sem to sliko vase in lebdela mi je pred očmi ves dolgi, žgoči dan te poti.

Schriftleiter — Urejuje — Redattore: Davorin Ravljen — Für das Konsortium »Jutro« als Verlag — Za konzorcij »Jutra« kot izdajatelja: Per il consorzio »Jutro« quale editore: Stanko Virant — Für »Narodna tiskarna A. G.« als Druckstelle — Za »Narodno tiskarno d. d.« kot tiskarnarja — Per la »Narodna tiskarna s. a.« quale stampatore: Fran Jeran — Für den Inseratenteil verantwortlich — Za inseratni oddelek odgovarja — Responsabile per la parte pubblicitaria: Ljubomir Volčič